

in epistolam ad Hebreos II

Supra probauit apls tria de xpo in quib⁹ excedit angelos: hic pbat quartu^m qd pmisserat de ipso scz q^d sedet ad dexteram maiestatis qd pmet ad dignitatem ei⁹. Et circa hoc facit duo. Primo em inducit auctoritate dauid. Secundo ostendit angelos ab hac dignitate deficere. ibi. Nonne oēs sunt etc. Circa primū duo facit. qz primo describit dignitatem xpi. Secundo ostendit per signū ibi. Duo adusqz ponā etc. Dicit ergo. Ad quē autē angelorum dicitur aliquid deus. Quasi dicat. Non inuenit q^d hoc de⁹ dixerit angelo sed dixit christo. Et ipse ē xps. Mat. 22. inducit hoc de se dictū. Hoc autē qd dicit. Sede a dextris meis. potest referri ad diuinā naturā in qua xps equalis ē patri q^d habet et iudiciā et regiā patrem equalē patri Jo. 16. Dia que habet pater mea sunt. Ipe vero pat^{er} ab eterno dicitur: qz dicendo filiu^m generauit et generādo credit ei equalitatem patris. Potest etiam referri quantum ad humanam naturam fm quā sedet in bonis potiorib⁹ patris. Tunc autē pater dicitur qm hūane nature verbū suū vniuit. Hoc autē magis supra expositū est vbi dixerat. Sedet ad dexterā. Et consequenter cum dicit. Quoadusqz etc. ostendit p signū dignitatē xpi vbi occurrit duplex dubitatio. Una quia ab eterno omnia sunt subiecta filio. Prē qz in resurrectione xps dicit. Data ē mihi oīs potās. Quid ergo expectat subijciendum scabellō suo? Et sciendū est q^d aliquid potest esse in potestate alicuius dupliciter. Uno modo quantum ad auctoritatem: et sic omnia ab eterno quantum ad pōrdinationē sciendū et in tpe quo fuerunt: subiecta sunt filio dei in quantum deus: sed a principio conceptionis in quantum homo. Alio modo quantum ad exercitium potestatis: et sic nō sunt ei oīa subiecta sed tm in fine mundi quia nondū exercebat potestatem in omnia: subijciendo sibi oīa. Phil. 3. Secundū opationē qua possit etiam subijcere sibi oīa. Sed quid est q^d dicit scabellū? Potest dici q^d per hoc nihil aliud intelligit q^d plena et perfecta subiectio. Illud em dicitur perfecte subiectū alicui qd ipse potest cōcūcare pedib⁹. Aliter etiā et faciendo vim in verbo: qz sicut de⁹ est caput xpi: vt pz dicit. Cor. 11. Caput xpi deus. Ita pedes xpi humanitas eius. ps. Adorabimus in loco vbi steterūt pedes ei⁹. Ponā ergo scabellū id ē nō solum subiectiā inimicos tuos tue diuinitati sed etiam humanitati tue. In hoc autē errauit origenes. Ipe em voluit et intellexit vnu modū tm subiectionis. Sicut em nihil aliud est subiecti luci q^d illuminari: ita cū xps sit veritas iusticia et bonitas et quicquid tale potest dici nihil ē aliud subijci saluatori q^d saluari. Et ideo voluit q^d i fine omnia etiā demones saluarentur quia aliter nō subijcerentur oīa xpo. Sed hoc ē contra illud qd dicit. Mat. 25. Ite maledicti in ignē eternū. Unde sciendū est q^d duplex est modus subiectionis. Agnus p voluntatē subditorum: sicut boni ministri subijciunt domino suo: puta regi et sic soli boni subijciunt xpo. Alius per voluntatem dñi: et sic ē quedam violentia ex parte subditorum. Et sic mali subijciuntur xpo: nō q^d velint dominū eū s: sed quia xps facit et de ipsis voluntatem suam puniendo eos qui noluerūt hic facere voluntatem suā. Et hoc pprie designat p scabellū: quia qd calcāt cōprimūt. Esa. 66. Celum mihi sedes ē id est celestes et boni: sed terra id est terreni et mali scabellū pedū tuorū. Alia dubitatio est de hoc q^d dicit: quoadusqz etc. quia si sedebit quoadusqz ponat: ergo cū posuerit nō sedebit. Respondēdo q^d donec et quoadusqz quāqz ponunt finire. quādo scz designant terminū eius cui coniungitur: sicut cum dico: Sede hic donec veniam. Alii quando autem tenentur infinite quando scz non ponitur terminus: vt cum dicitur. Iste non penituit donec dixerit: quia nec post mortem penituit. Sicut enim dicit Hieronymus illud oportet designari de quo potest esse dubiū

Illud autem quod nō est dubium relinquit intelligenti. Dubium autem est vtrum in vita sua peniteat: sed q^d nō post mortem suam nulli est dubium. Sic et in proposito cum enim non multi impugnent et blasphement christus videtur dubium vtrum modo sedeat: sed non est dubium vtrum sedeat quando omnia subiecta erunt ei: et ideo nō exprimitur illud. Consequenter ostendit q^d dignitas hec angelis non conuenit cum dicit. Nonne omnes etc. Ubi tria facit: quia primo ostendit ipsorum officiū. Secundo executionem officij ibi. In ministeriū etc. Tertio fructū executionis ibi. Et hereditatē etc. Dicit ergo. Nonne omnes etc. ps. 2. Ministri eius qui faciunt voluntatem eius. Sed contra Dauid. 7. Multa milia ministrabant ei etc. Ubi dicit Grego. Aliqui ministrant alij sunt qui assistunt. Non ergo omnes ministrant. Respondeo dicēdū est q^d sicut videmus in artificibus q^d duplex est gen⁹ artificum. Quidam enim sunt quasi manu exequentes vt manu artifices. Alij autem non exequuntur nec operantur manu sed sunt artifices disponentes et quasi precipientes quid agendum sit: ita et in angelis est: quia quidam sunt quasi exequentes. quidam vero quasi preceptores precipientes ea que agenda sunt. Accipiendo ergo largo modo adm inistrationes tam p exequentibus q^d etiam pro imperantibus: sic oēs sunt administratores vt administratores. Sed si dicantur administratorij qui exequunt. alij autē qui immediate accipiunt a deo assistentes. sic quidam ministrant: quidam assistunt et tradunt aliis. Sed contra hoc est quia hic tangit executio officij cum dicit. In ministerium missi etc. ergo videt per hoc q^d omnes exequantur. ps. Immittit angelus domini in circuitu etc. et Esa. 6. Volauit ad me vnus de seraphin qui sūt de supremo ordine. Ergo si illi mittunt: multo fortius alij. Sed contra hoc est dionysius qui dicit q^d accepit ab apostolo q^d soli inferiores mittunt et nō superiores. Respondeo quidam dicunt q^d superiores mittunt et exeunt aliquādo alijs quibus causis subortis ad exteriora: sed videt mihi q^d superiores quattuor scz seraphin. cherubin. throni et dominationes nunq^m mittunt sed inferiores mittunt qd pater ex eorū nominibus Virtutes enim mittunt ad mirabilia facienda. Potestates ad arcendum potestates aereas. Principatus ad gubernandū cōmunitatē vel regnum: et sic de alijs. Dominationes autē dicuntur quia ordināt omnia hec inferiora. Alii autem tres ordines accipiunt nomina ex opatione quam im mediate exercent circa deum: et illa dispensant in alios. Ergo dicit missi. Dicendum est duplex est missio. Una que motum localem imporat. et sic mittunt solum inferiores. Alia est missio que fit per applicationem et directionem noui effectus in creatura. et sic mittunt filius et spiritus sanctus. et hoc modo mittunt superiores quia virtus eorū immittit in inferiores immittenda alijs. Et qd dicit volauit etc. Dicendum q^d inferiores vruntur nominibus illorum quorū virtute et auctoritate agunt et eis attribuunt operationes suas. Et quia ille officium suum exequēbat in virtute seraphin: ideo vocatus est nomie seraphin nō q^d esset natura seraphin. Deinde subiungit fructum officij cum dicit. Et hereditatē etc. Et licet omnes sint vocati nō tamē oēs capiunt hereditatē. Qui ergo capiunt illi precipiunt fructū missiois. Iere. 51. Curauim⁹ babilonē et nō ē sanata.

Capitulum secundum.

Propterea abundantius oportet obseruare nos ea que audiui⁹

Explanatio sancti Thome

ne forte pereffluamus. Si enim qui per angelos dictus est sermo: factus est firmus et omnis preuaricatio et inobediencia accepit iustam mercedis retributionem quomodo nos effugiemus si tantam neglexerim salutem? Que cum initium accepisset enarrandi per dominum ab eis qui audierunt in nos confirmata est conditio testante deo signis et portentis et varijs virtutibus et spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

Supra ostendit apostolus multipliciter eminentiam christi ad angelos: hic ex hoc concludit quod magis obediendum est doctrinae christi secundum nouum testamentum quam veteri testamentum. Et circa hoc tria facit. Primo enim ponit conclusionem intentam. Secundo inducit rationem ad conclusionem intentam. Tertio confirmat premissam rationem. Primum in principio. secundum ibi. Si enim qui per angelos etc. Tertium ibi. Non enim angelis etc. Circa primum sciendum est quod Exo. 23. Datis preceptis legis et iudicijs subiungit. Ecce ego mitto angelum meum etc. Et sequitur. Observa igitur et audi etc. Si igitur mandata tua angeli per que lex data est seruaretur: introitus diceretur ad patriam. Unde 2. ad Cor. 19. dicitur. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Oportet ergo seruare mandata illa legis: oportet magis obedire mandatis eius qui maior est angelis per quos lex data est. Et hoc est quod dicitur. Propterea obseruare oportet ea que audiuimus. Ab die primo Audisti audiuimus a domino. Abac. 3. Domine audiui auditum tuum et timui. Oportet ergo obseruare abundantius quod secundum maiore dicta sunt. ps. Ideo dilexi testimonia tua etc. Et hoc propterea id est propter imminens periculum. ne secundum superfluam. Aliquis enim fluit per penas corporales. sed effluit per culpam sed superfluit corporaliter per damnationem eternam. Consequenter inducit rationem ad hoc que continet vna conditionalem contententem comparationem noui et veteris testamenti. In antecedenti ponit conditionem veteris testamenti. In antecedenti ponit conditionem noui testamenti. Circa veterem autem tria ponit scilicet legis auctoritate. Secundo firmitate veritatis ibi. Qui factus est firmus. Tertio necessitate obseruandi ibi. Et ois preuaricatio etc. Primo ponit auctoritatem: quia non humana ratione data est lex sed per angelos. Gal. 3. Ordinata per angelos etc. Act. 7. Hic moyses qui fuit in ecclia in solitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte syna etc. Nec hoc est mirum quia ut probat dionysius reuelationes diuinarum illuminationum ad nos pueniunt medijs angelis. Firmitate veritatis ostendit cum dicit. Qui factus est etc. quia totum impletur quod ibi mandatum est. Mat. 5. Iota vnum aut vnus apex non preteribit a lege donec oia fiant. etc. Necessitate ostendit qua puniunt preuaricantes. Unde dicit. Et omnis preuaricatio etc. Vbi ponit vnus quod respondet duplici culpe scilicet peccato omissionis et transgressionis. Primum respondet preceptis affirmatiuis: alio negatiuis. Primum notatur nomine inobediencie. Secundum quid inobediencia est peccatum generale: Et videtur quod sic. per hoc quod dicitur hic. Ad quod dicendum est quod peccatum dicitur esse speciale ex intentione specialis finis. Unde quoniam aliquis non seruat preceptum hac intentione ut contemnat preceptum: sic est speciale peccatum: sed quando ex aliqua causa puta quando ex concupiscentia tunc est conditio consequens peccatum non tamen speciale peccatum. Aliud autem vocat preuaricatio. ps. Preuaricantes reputaui etc. Item aliud

ponit ex parte pene cum dicit. Quia accepit iustam mercedis retributionem. Reformatio enim respicit quantitatem culpe: ut qui magis peccauit magis puniatur. Merces vero respicit qualitatem ut qui igne libidinis peccauerit igne crucietur. Accipiet ergo mercedem bonam pro bonis et malam pro malis. Et sic merces accipit in bonis et in malis in quantum importat iusticiam distribuendi. Iustum dicitur propter equalitatem pene ut secundum mensuram peccati sit plagarum modus. De penis autem habet Levit. 26. et Deuteronomio. 28. Glo. dicit Iustam. ne putetur perire iusticia propter misericordiam. Consequenter cum dicit. Quomodo nos effugiemus etc. ponit consequens sue conditionalis in quo describit conditionem noui testamenti vbi tria facit. Primo enim ostendit necessitatem obseruandi. Secundo originem noui testamenti. Tertio firmitatem veritatis ipsi. Secundum ibi. Que cum initium accepisset etc. Tertium ibi. Constatante deo etc. Dicit ergo. Si sermo factus per angelos putat preuaricatores et inobedientes quomodo nos effugiemus etc. In quo denotat periculum quod imminet non obseruantibus. Supra autem veteris testamentum vocauit salutem. Qui ratio est: quia sermo ordinatus ad cognitionem tunc: hoc enim facit veteris testamentum quod per ipsum est cognitio peccati. Ro. 3. Per legem cognitio peccati. ps. Non fecit taliter omni nationi. Et alibi. Non in iudea deo etc. Non tamen conferbat gratiam sed in nouo testamento conferre gratia. Jo. 1. Gra et veritas per Iesum christum facta est. Et. 6. Dicit ad quem Iesum verba vite eterne habeo. ps. Ignitum eloquium tuum vehementer. Et dicit tanta. id est valde magna. Et certe valde magna est si consideres a quibus piculis liberat quia non solum liberat a periculis mortis corporalibus sed etiam spiritualibus. Mat. primo. Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Item magna est: quia est vniuersalis: id est non vnus populus tamen nec ab vno piculo sed est omnium dominum et ab hostibus omnibus. i. Ch. 4. Qui est saluator omnium maxime autem fidelium. Luc. primo. Sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati etc. Item magna est quod eterna. Mat. 45. Saluator etc. israel in domino salute sempiterna. Et ideo non est negligenda sed debemus esse solliciti ad obtinendum eam. Iud. 18. Vidimus terram valde opulentam et vberem. Et sequitur. Nolite negligere nolite cessare etc. Et vere non debemus negligere quod si negligentes fuerimus puniemur non tamen perdendo bonum: sed etiam incurremus malum secundum eternam damnationem quod effugere non poterimus. Mat. 3. Quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira. Job. 11. Effugium peribit ab eis etc. ps. Quo ibo a spiritu tuo et quo a facie tua fugiam. Originem doctrine noui testamenti ostendit cum dicit. Que cum initium accepisset etc. Vbi ponit duplicem eius originem. Prima fuit non per angelos sed per ipsam christum: supra primo. Locutus est nobis in filio. Jo. 1. Anigenitus qui est in sinu patris ipse enarrauit. Et ideo dicit Que cum accepisset initium enarrandi per dominum etc. quod habet duplex initium. Vnum simpliciter et illud est ab eterno: et hoc est per ipsum verbum Ephe. 1. Legit nos in ipso ante mundum constitutionem. Aliud est initium enarrationis: et istud fuit in ipse per verbum incarnatum. Secunda origo fuit per apostolos qui audierunt a christo. Vbi dicit. Ab eis qui audierunt. i. per ipse predicatorem per me Jo. 1. Ad fuit ab initio quod vidimus et audiuimus etc. Luc. 1. Sicut narrauerunt nobis quod ab initio ipsi viderunt. Firmitate eius ponit quod maior est quam firmitas veteris testamenti: quod ostendit ex testimonio dei qui mentiri non potest. Vbi dicit Deo testante etc. Sciendum est autem quod testimonium est per loquelam: loquela est signum sensibile. Deus autem duplici signo sensibili contestatus est. scilicet mira culis et donis spiritualibus. Quamvis ad primum dicitur quod confirmata est contestante deo signis quod ad minora miracula ut sanatio claudi vel febris. De primo Act. 3. et 14. De secundo autem Act. vlti

in epistolam ad Hebræos II

mo. **P**otentis quātū ad maiora sicut suscitatio mortui **Actū. 9.** **T**habita surge &c. Dicitur autēz portentum quasi poro vel procul tentum qđ scz aliquid in longin- quā demonstrat. **2. Paralip. 32.** In legatione principū babilonis qui missi fuerant ad eum vt interrogarent de portento qđ scz fuerat sol retrogressus &c. **P**recipuu3 ve- ro portentum est qđ deus factus est homo. **Isa. 8.** Ego & pueri mei quos mihi dedit deus in portentis qđ scz ego sum homo & qđ pueri mei hoc crederent. Mirum enī fu- it qđ cor humanū hoc potuit credere. Dicit vero. **V**arijs virtutibus vt signa & portenta referantur ad ea que exce- dunt virtutem nature vt signum dicatur qđ est pter & su- pra naturam: non tamē contra. **S**ed portentum est qđ ē contra naturā vt partus virginis: suscitatio mortui. **S**3 virtus referat ad ea que sunt fm naturam licet non eo- dem modo sicut sanatio febris qđ vitis possunt medici li- cet non statim. **V**el virtutes referantur ad virtutes mē- tis quas dominus suis p̄dicatoib⁹ dedit scz fides: spes: & charitas. **S**ed quātū ad secundū scz quātū ad dona dicit. **E**t spiritus sancti distributionib⁹. **S**ed cōtra vt di- citur **Sap. 7.** Spiritus sanctus vnus ē. **Q**uomodo ergo distribuitur? **D**icendū ē qđ nō distribuitur fm essentiam sed in quātū dona eius distribuūt. **p̄me Cor. 12.** Di- uisiones gr̄arum sunt idē autē spiritus. **D**ius autē gratie attribuunt spiritui sancto: quia datur ex amore. **A**mor vero appropriatur spiritui sancto. **B**reuo. **C**erte spirit⁹ sanctus amor est. **V**el distributionibus. i. p̄ distributio- nes que sunt a spiritu sancto: qđ alij datur sermo sapie. alij sermo scientie: alij opatio miraculoꝝ alij prophetia: & sic de alijs. **E**t hoc totū non p̄ meritū nec ex necessitas te nature sed per ipsius voluntatē. **Job. 3.** Spiritus vbi vult spirat &c. **D**at. vltimo. **D**ño cooperante & sermo- nem confirmante sequentibus signis.

Lectio secunda.

Quoniam angelis subiecit de⁹ orbē ter- re futurū: de quo loquimur. **T**esta- tus est autem in quodam loco quis dicens: **Q**uid est homo qđ memor es eius: aut filius hominis: quoniam visitas eum. **A**dinuisi eum paulominus ab angelis glo- ria & honore coronasti eum: & cōstituisi eū sup opa manū tuarum. **O**mnia subiecisti sub pedibus eius. **I**n eo enim qđ oīa ei sub- iecit nihil dimisit nō subiectū ei. **N**ūc autēz nec dū videm⁹ omnia subiecta ei.

Supra fecit apostolus quandā comparationem ostēdēs esse maiorem necessitatem obseruandi precepta xp̄i qđ le- gis date per angelos: hic confirmat p̄nam vbi duo facit. **P**rimo enim confirmat dictam p̄quentiā ostēdēs ma- iorem esse potestatem xp̄i qđ angelorum. **S**ecundo pro- bat idem per auctoritatem ibi. **T**estatus est autē quidā. &c. **D**icit ergo. **I**ta dixi qđ maiora supplicia sustinebunt qđ qui faciunt contra mandata angelorum: quia ipse chri- stus dominus est & magis punitur qui peccat cōtra do- minū qđ qui peccat cōtra seruos. **E**t qđ ch̄ristus sit domi- nus ostendit quia nō subiecit deus orbem terre futurum subiectum xp̄o angelis. **E**t duo dicit. **P**rimo quia orbis non est subiectus angelis. **S**ecundo ostendit de quo or- be intendit ibi. **D**e quo loquimur. **O**rbis enī nō ē subie- ctus angelis. **Job. 34.** **Q**uem constituit aliuū sup ter- ram aut quē posuit sup orbē quem fabricatus ē. **S**ed cō- tra **Ps̄m. 10.** dicitur. **A**ngelus princeps regnū grecorū

& persarū. **E**t deuter. 32. **C**onstituit fines populorū ter- ra numerū filiorū dei fm aliam litteram. **E**t dicendum est qđ non est eis subiectus vice dominij sed vice cuiusdā ministerij. **T**ota enim creatura corporalis ministratur per angelos. **ps̄.** **M**inistri eius qui facitis &c. supra. **1.** **O**mnes administratoꝝ dicuntur. **V**el non enī subiecit orbem terre angelis: orbē dico futurum scz mundū istū qui dicit futurus qđ in scriptura qñq; dicitur futurū non respectu nostri sed respectu eius cui cōparatur: sicut idē apostolus dicit **Ro. 5.** de adā respectu xp̄i qui ē forma su- turū: xp̄s enī nō ē futurus respectu sui sed respectu ade. **S**ic hic orbis futurus dicit nō respectu nostri sed respec- tu xp̄i qui ē ab eterno sed orbis in tempore. **E**t qđ mani- chet dicunt orbem subiectū malo deo nō autē bono. ideo subdit. **D**e quo loquimur quia scz nō de alio sed de isto. **V**el quia supra primo dixerat. **I**psi peribūt scz celi & mu- tabunt: qđ sicut ibi dictum fuit intelligit quo ad statum non quo ad substantiā: ita qđ duplex ē stat⁹ mundi. **Q**uī qui nunc ē p̄sens. & c. **Ps̄. 3.** **C**eli qui nunc sunt & terra eodē verbo repositi sunt reuerari igni &c. **E**t alius ē fu- turus. **I**n orbe autem fm ista qui nunc ē nō omnia sunt ei subiecta vt supra dicit⁹ ē: & hoc per executionem poten- tie licet subiecta sint per auctoritatē sed nūc in illo statu futuro erit ei orbis subiectus. **E**t ideo subdit. **D**e quo lo- quimur. **C**onsequenter probat p̄ auctoritatē cū dicit. **T**estatus ē autē quidā &c. **V**bi tria facit. **P**rimo enī cō- mendat auctoritatē testimonij inducendi. **S**ecundo indu- cit testimoniū ibi. **Q**uid ē hō qđ memor es eius &c. **T**er- tio explicat sensum testimonij. **I**n eo enī qđ et omnia &c. **C**irca testimoniū vero ponit p̄tō qđ verba veteris testas- menti sunt quedā testimonia xp̄i. **Jo. 5.** **S**crutamini scri- pturas &c. **E**t paulopost. **E**t ille sunt qđ testimoniū perhib- bent de me. **E**t ideo dicit. **T**estatus ē autem. **S**ecundo qđ apud iudeos erant quedā scripture minus note & qdam magis note: & id maioris dignitatis sunt scripture ps̄als moꝝ quib⁹ ipi vtebant in oibus sacrificijs suis. **E**t ideo dicit. **I**n quodā loco noto. scz & manifesto. **T**ertio ponit auctoritatē dicentis scz dauid qui scz fuit maxime aucto- ritatis. **2. Reg. 23.** **D**ixit vir cui constitutū ē de xp̄o dei iacob egregius ps̄altes isrl. **D**einde inducit testimo- niū cū dicit. **Q**uid ē homo &c. vbi tria facit. **P**rimo enī ponit mysteriū incarnationis. **S**ecdo passionis ibi. **M**is- uisti eū paulomin⁹ ab angelis &c. **T**ertio mysteriū ex- altationis ibi. **G**loria & honore &c. **D**icit ergo. **Q**uid ē hō. &c. **E**t debet legi despectiue. **Q**uasi dicat. **H**ō valde mo- dicū quid ē respectu dei. **Ala. 40.** **D**ēs gentes quasi nō sint sic sunt corā eo: & quasi nihilū & inane reputate sunt ei. **S**i enī aliquis diligit aliquē & dimittit eū diu in mise- ris nec subuenit videt⁹ eius oblitisci. **D**eus autē huma- nū gen⁹ dilexit & qđ ipm fecit ad imaginē suam & qđ i me- dio paradisi ipm posuit. **S**3 p̄ peccatū qđ nō stat ei sub- uenit videt⁹ ei⁹ fuisse oblit⁹. **ps̄.** **M**isero enī dñe in bñs placito tuo &c. **E**t id dicit. **Q**uid ē hō &c. **Q**uasi dicat. **S**i cōsiderem⁹ vilitatē hominis mix⁹ ē qđ memor es ei⁹. **S**ic ergo p̄tō ponit cām incarnationis. **S**ecdo ponit ipsā incarnationē cū dicit. **F**ilius hominis. **I**n scriptura enī sa- cra xp̄s vocat⁹ fili⁹ hoīs sicut **ps̄. Dauid. 7.** **E**t in euāgelio in multis locis & hui⁹ rō ē: qđ alij sunt filij hoīm. **ps̄.** **F**ilij hoīm vsq; quo graui corde &c. **S**3 xp̄s tñ filius ē ho- minis scz virginis beate. **E**t ipse a deo visitat⁹. **A**liquādo visitatio in scriptura refertur ad gratiam: sicut dicitur & **Genes. 21.** **V**isitauit dominus saram &c. **Q**uandoq; au- tem ad penam. **ps̄.** **V**isitabo in virga iniquitates eoꝝ rum. **H**ic autem refertur ad beneficium. **V**isitatio id est excellentissimum beneficium ei confers: quia factis eum filium dei ex hoc scilicet qđ hūanitas assumpta ē a verbo

Explanatio sancti Thome

in unitate suppositi. **¶** **H**oc dicitur propter plenitudinem
ipsi Joh. pmo. **¶** **P**leni gratia et veritate etc. **¶** **H**oc referendū
est vtrūq; ad xpm vt sit sensus. **¶** **M**emor es eius in incar-
natione in qua humanitas assumpta est a xpo sed visitas i
resurrectione. **¶** **H**oc referendū ē vtrūq; ad hūanū genus
Quilibet autē filius hoīs est hō: nō autēz quilibet hō ē
filius hominis. **¶** **A**dā em̄ nō fuit filius hoīs. **¶** **D**icit ergo
homo qui gerit imaginem hominis terreni ad se. **¶**
¶ **E**t iste hō dicitur peccator sed filius hoīs dicit q; gerit ima-
ginē hoīs celestis scz xpi qui ē filius hominis. **¶** **1. Cor.**
15. **¶** **S**icut portauim⁹ ymaginē terreni portem⁹ et imagi-
nē celestis. **¶** **H**omo ergo simpliciter dicitur peccator. **¶** **E**t qz
iste longe est a deo quia longe a peccatoribus salus: dis-
tatur deus eius eē memor si cur homo memoratur ei⁹ qd
longe est ab ipso. **¶** **S**ed filius hominis visitat per gratiam
¶ **Joh.** **10.** **¶** **V**isitatio tua custodiuit ipm meum. **¶** **C**ōsequē-
ter ponit mysterium passionis cū dicit. **¶** **M**inuisti eū pau-
lominus etc. **¶** **V**bi sciendū est q; ordine nature corruptibili-
ta et passibilia minora sunt incorruptibilib⁹ et impassibi-
libus. **¶** **A**ngeli autē fm naturā sunt impassibiles et imorta-
les. **¶** **A**nde quādo xps dignat⁹ est passionē et mortē susti-
nere minoratus ē ab ipis nō q; plenitudinē suā amisit
vel in aliquo diminutus fuerit: sed paruitatē nostraz sibi
assumpsit. **¶** **H**oc significatum fuit **¶** **Luc.** **22.** **¶** **V**bi dicit q;
apparuit illi angelus dñi confortans eū non q; indigeret
ipso sed vt ostenderet se minoratū ab ipis p passionē. **¶**
¶ **D**icit autē paulominus propter duo. **¶** **P**rimo qz oīs creatu-
ra corporea est modicū quid per comparationē ad rōnas
lem quia corporea comprehenditur certis limitibus quā-
titatis nō autem rōnalis: sed semp plus pōt in magis in-
telligibile. **¶** **X**ps autem est minoratus ab angelis nō quā-
tum ad diuinitatē nec quantum ad animam sed solo corpo-
re. **¶** **E**t dicit paulominus propter quātitatē. **¶** **S**ecundo di-
citur paulomin⁹ quantum ad durationē quia modicuz du-
rauit. **¶** **1. Cor.** **15.** **¶** **I**n modico dereliqui te etc. **¶** **D**einde cū
dicit. **¶** **G**loria et honore etc. ostendit mysteriū exaltationis
¶ **V**bi tria facit. **¶** **P**rimo ostendit eius glām. **¶** **S**ecdo hono-
rem ibi. **¶** **E**t honore etc. **¶** **T**ertio potestare ibi. **¶** **C**onstituisti
eum etc. **¶** **1. Cor.** **15.** **¶** **D**ignus ē agnus qui occisus ē accipe-
re virtutē diuinitatē et sapiam et fortitudinē et gloriā et
benedictionem in oēm creaturam etc. **¶** **D**icit ergo primo:
¶ **C**oronasti eū gloria id est claritate. **¶** **G**lā em̄ claritatē im-
portat: xps autē duplici glōria coronatus est scz claritas
te corporis. **¶** **Phil.** **3.** **¶** **Q**ui reformabit corpus humilitatis
nostrē cōfiguratū corpori claritatis sue. **¶** **I**ta claritas
sibi pmitit. **¶** **Jo.** **12.** **¶** **E**t clarificauit aīam scz implēdo spīe
dōribus gr̄e: et iterū clarificabo scz corpus in immortalitatis
gloria. **¶** **A**lia claritas ē in confessione omnium populoz.
¶ **Phil.** **2.** **¶** **E**t oīs lingua cōfiteatur. **¶** **ps.** **G**loriā et magnū
decorē impones sup eum. **¶** **C**ōsequenter ostendit eius
honorem cū dicit. **¶** **E**t honore etc. **¶** **D**iffert autem honor a
gloria sicut effectus a cā. **¶** **E**st enim honor reuerentia ex-
hibita in testimoniū excellentie eius vnde est testificatio
bonitatis eius. **¶** **H**onor ille ē vt omnis creatura reuerent
ipm sicut et p̄m. **¶** **Jo.** **4.** **¶** **E**t omnes honorificent filiū sic
et patrem. **¶** **E**t dicit coronasti scz in signū victorie quia cor-
ona da Vincenti. **¶** **1. Cor.** **9.** **¶** **A**lli quidem vt corruptibili-
lem coronā accipiant etc. **¶** **1. Th.** **2.** **¶** **N**ō coronabilē nisi
qui legitime certauerit. **¶** **X**ps autē per certamē passionis
meruit hanc glām. **¶** **Phil.** **2.** **¶** **F**actus est obediens vsq;
ad mortem. **¶** **E**t sequit. **¶** **P**ropter qd et deus exaltauit il-
lum etc. **¶** **I**ta autem prout conueniunt christo inquantuz
deus est non sunt premiū sed magis illi naturalia: sed in
quantum hoc est sunt premiū victorie passionis eius. **¶**
¶ **S**ed potestatem eius ostendit primo quantum ad au-
toritatem eius. **¶** **S**ecundo quantum ad effectū ibi. **¶** **D**ia-

subiecit etc. **¶** **Q**uāntū ad p̄mū dicit: **¶** **C**onstituisti qd pōt trī-
pliciter intelligi. **¶** **I**no mō q; constitutus est sup omnia
loca et hoc in ascensione. **¶** **Ephe.** **4.** **¶** **A**scendit sup omnes
celos. **¶** **S**ecundo dignitate. **¶** **Ephe.** **1.** **¶** **C**onstituens eū ad
dexteram suā super oēm principatum et potestatem etc.
¶ **T**ertio potestate qz super oēm creaturā. **¶** **Mat.** **28.** **¶** **D**ata
est mihi oīs p̄as in celo etc. **¶** **S**ed xps inquantum deus
non est constitutus sed natus: sed cōstitutus ē inquantū
homo: supra primo. **¶** **Q**uē constituit heredē vniuersoz
etc. **¶** **E**ffectus potestatis ē quia omnia subiecit sub pedib⁹
bus eius. **¶** **A**itur autē ppheta preterito pro futuro pro-
pter maiorē certitudinem. **¶** **I**am em̄ factum est in eterna
dei p̄destinatione. **¶** **E**t dicit sub pedibus eius id ē sub hu-
manitate vel cum oīmoda subiectione. **¶** **ps.** **D**onec ponā
inimicos tuos etc. **¶** **1. Cor.** **15.** **¶** **H**ec dicit dominus xpo meo
cuius apphendi dexteram vt subijciam ante faciem
eius gentes etc. **¶** **C**ōsequenter cum dicit. **¶** **I**n eo em̄ etc.
exponit sensum testimoniū. **¶** **V**bi ap̄s duo facit. **¶** **P**rimo
enim exponit quantum ad eius sublimitatem. **¶** **S**ecundo
quantum ad minorationem ibi. **¶** **E**us autē qui modico etc.
¶ **C**irca primum duo facit: qz primo ostendit qualiter dñi
pphete sit intelligendū. **¶** **S**ecundo ostendit illud nōduz
esse impletum ibi. **¶** **H**unc autem nō videmus etc. **¶** **C**um er-
go dicit. **¶** **I**n eo em̄ etc. ostendit qualiter sit intelligenduz
qz em̄ scriptura dicit omnia subiecta esse xpo nihil diuini
sit nō subiectū ei. **¶** **A**nde ly omnia nō est distributio acco-
moda ad aliqua genera sed absolute ad oīa: qz oīa gene-
raliter ei et vniuersaliter subiecta sunt. **¶** **A**rum est preter
eum qui subiecit sibi omnia: vt dicit. **¶** **1. Cor.** **15.** **¶** **S**icut di-
citur. **¶** **C**elum tegit omnia. **¶** **A**rum alia a se. **¶** **S**ed tunc ar-
guit sic arrius. **¶** **P**ater oīa subiecit filio: ergo fili⁹ minor
ē ipso patre. **¶** **R**espondeo dicendum ē q; ver⁹ est q; pater
omnia subiecit filio fm naturam humanā in qua minor
est patre. **¶** **Jo.** **14.** **¶** **P**ater maior me est sed fm naturā di-
uinam ipse xps subiecit sibi omnia. **¶** **C**ōsequenter cū
dicit. **¶** **H**unc autem etc. ostendit hoc nondum esse imple-
tum: quia infideles nondum sunt ei subiecti. **¶** **Ro.** **10.** **¶** **S**z
nō omnes obediunt euangelio **¶** **Exo.** **10.** **¶** **A**līquō nō vis
mibi subijci etc. **¶** **E**t sic peccatores non sunt subiecti chris-
to per rebellionem voluntatis: sed per potentiam oīs
subijciuntur ei modo: quantum ad auctoritatem: sed in
futuro omnes quantum ad executionem. **¶** **A**nde hec est
expositio eius quod supra dixit orbem terre futurum.

Lectio tertia.

¶ **Q**uāntū autē qui modico q; angeli mīo-
ratus ē: videmus iesuz propter pas-
sionē mortis glōria et honore corona-
tum vt gratia dei p omnib⁹ gustaret mortē
¶ **D**ecebat em̄ eū propter quē oīa: et per quē
omnia: qui multos filios in glōriā adduxe-
rat aurore salutis eoz p passionē consumari
¶ **Q**ui enīz sanctificat et qui sanctificantur ex
vno oēs. **¶** **P**ropter quā cām nō cōfundit fra-
tres eos vocare: dicens. **¶** **N**unciabo nomē tu-
um fratrib⁹ meis: i medio ecclie laudabo te
¶ **E**t iterum. **¶** **E**go ero fidens in eum. **¶** **E**t ite-
rum. **¶** **E**cce ego et pueri mei quos dedit mihi
deus.

¶ **S**upra apostolus volens probare excellentiam xpi sup
angelo s: induxit auctoritatem prophete in qua aliquid
erat quod pertinet ad christi dignitates sicut illud. **¶** **D**ia-
subiecit etc. **¶** **E**t ipse illud exposuit. **¶** **A**liquid autem qd

in epistolam ad Hebræos II

pertinet ad eius passionē scz minuiti eū ꝛc. **I**stud autez
 videtur repugnare suo principali intento quo scz inten-
 dit xpm ꝛc. **E**t ideo hoc in parte ista diffu-
 se exponit. **I**bi duo facit. quia ꝛc. ostendit fm quid sit
 ista minoratio intelligenda. quia scz scdm passionē. **S**e-
 cundo agit de cōuenientia passionis ibi. **D**ecebat em ꝛc.
Circa primū duo facit. qz primo ostendit illd quod est di-
 ctum. **S**ecundo describit ipsam passionem ibi. **E**t gratia
 dei ꝛc. **D**icit ergo **S**ū autem ꝛc. **C**ontinuetur sic. **I**ta di-
 ctū est. qd est homo ꝛc. **G**loria ꝛc. **O**mnia sub-
 iecisti ꝛc. **M**inuiti eum ꝛc. **E**t totum hoc propheta de
 chriso predict. sed iam multa de istis videmus imple-
 ta. **P**ro certo ergo tenemus qz que resistant sint implēda.
 scz qz omnia subijcientur ei ꝛc. **G**rego. **P**reteritoꝝ exbi-
 bitio: futuroꝝ est certitudo. **E**t potest sic construi. **M**os
 eū qui modico ꝛc. angeli minoratus est. videmus esse ie-
 sum nec solum hoc: sed gloria et honore coronatum: ꝛc.
 ꝛc. **P**ropter passionē que fuit causa illius coronationis.
Philip. 2. **P**ropter quod et deus exaltauit illū ꝛc. **E**t
 dicit mortis. quia non qualēcumqz passionē sustinuit sed
 acerrimā et turpissimā **S**ap. 2. **V**orte turpissima con-
 demnemus eum. **E**t aliter **M**os videmus iesum. **E**t qz
 si quereretur ab ipso quem diceret. ideo respondens di-
 cit. scilicet eū qui per passionē mortis modico minorat⁹
 est ꝛc. angeli cum gloria et honore coronatum. **Q**uasi di-
 cat **H**ec minoratio non est intelligenda nisi ꝛc. propter pas-
 sionem mortis. **N**ec est mirum. quia q̄rum ad hoc nō so-
 lum angelis sed etiā hominibus est minor. **S**a. 53. **D**e-
 siderauimus eum nouissimū viroꝝ ꝛc. **D**icit autez glosa
 et est augustini contra maximū qz chrisus non est mino-
 ratus ab angelis ꝛc. propter conditionē nature humane: ni-
 si ꝛc. propter passionē. **N**atura em̄ mentis humane quā xps
 sine peccato assumpsit nihil est mai⁹ qz sola trinitas. qz
 ergo passio scdm corpus fuit: xps nō fuit minor angelis
 nisi scdm corpus. quod videtur esse contra **D**ionysium q̄
 dicit. 4. capitulo angelice hierarchie. qz angeli natura
 li participatione luminis maiores sunt qz homines. **E**t
 dicendum est qz de natura mentis humane dupliciꝝ pos-
 sumus loqui. **E**t scdm naturalia sola: et sic natura ange-
 loꝝ excellentior est qz natura mentis humane. qz an-
 gelus accipit cognitionē diuine veritatis in quadaz ex-
 cellentia et plenitudine intellectualis luminis: s; homo
 ex creaturis. **A**lio modo possumus accipere naturā vtrū-
 usqz sine peccato in ordine ad beatitudinē obtinendā et
 sic sunt eꝛqles **Luce. 20.** **E**rum sicut angeli in celo. xps
 tamen quantum ad excellentiam gratie scdm mentē huma-
 nam maior est angelis. **I**ta autē minoratio non est scz
 naturā diuinitatis: nec absolute scdm naturā humanam
 nisi inquantū passus est scdm illā. **E**t deinde cum dicit
Et gratia dei ꝛc. **D**escribit ipsam passionē et describit
 eam tripliciter. **P**rimo ex causa cui dicit: **E**t gratia dei
Secundo ex vtilitate cum dicit: ꝛc. omnibus. **T**ertio
 ex modo cum dicit: **S**ustaret. **C**ausa em̄ fuit sola gratia
 dei. **U**nde continuatur sic: **V**idimus iesum qui minora-
 tus est ex hoc vt gratia dei ꝛc. **E**t ipsa em̄ factū est qz fili-
 um suum vnigenitum dedit. **Job. 3.** **S**ic em̄ vilerit de⁹
 mundum: vt filium suū vnigenitū daret ꝛc. **Ro. 5. 20.**
Mendat deus charitatē suā in nobis. quia cū adhuc ꝛc.
 carozes ꝛc. **E**t scdm qz dicit glosa **A**ugustini. vt gratia
 id est ipse chrisus qui est gratia dei. **E**t sic gratia est no-
 minatiui casus. **D**icitur autē chrisus gratia. quia auctor
 est gratie. **Job. 1.** **G**ratia et veritas per iesum xpm facta
 est. **E**t quia est gratis datus **S**a. 9. **F**ilius dat⁹ est no-
 bis: vt sit senitus. qz ipse minoratus est. vt ipse qui est gra-
 tia dei ꝛc. **A**traqz expositio est fm glosam. **P**ro omni-
 bus ecce vtilitas. **P**ro omnibus autē dupliciꝝ potest in-

telligi. **E**t vt sit distributio aecomoda. scz pro omnibus
 predestinatis. pro istis em̄ tantū habet efficaciaz **A**bs-
 solute pro omnibus quantum ad sufficientiā **S**ufficientis
 em̄ quantum ad se omnibus est. **i. thimo. 4.** **Q**ui est salua-
 tor omnium maxime autē fidelū. **C**hrystostomus. **P**ro
 omnibus hominibus generaliter mortuus est. quia om-
 nibus precium sufficit. **E**t si omnes non credunt ipse ta-
 men quod suum est impleuit. **C**ustaret ecce mod⁹ **S**us-
 tar em̄ qui nō multū comedit nec bibit. **Q**uia ergo chri-
 stus non perseuerauit in morte: sed statim surrexit: ideo
 gustauit. **p̄s. De torrente in via bibit ꝛc. G**iator: festinat
Item gustus est discreti⁹ saporis. **U**nde qui gustat ma-
 gis discernit qz qui bibit. **E**t ergo designet qz mortem et
 dolorem sensit. et sic mors non fuit fantastica vt dicit ma-
 niche⁹ et apollinaris. idē dicit gustauit. **Tren. 1.** **D**e
 omnes qui transitis per viā ꝛc. **D**einde cui dicit. **D**e-
 cebat em̄ eū ꝛc. **O**stendit conuenientiā ex vtilitate. **D**e-
 us em̄ pater est qui fuit causa mortis. **I**pse enim est per
 quem omnia: sicut per causam efficientē. et ꝛc. propter quez
 omnia sicut per causam finalē. **P**ropter enīz ipsum sunt
 omnia. quia ꝛc. propter bonitatem suā comunicandam. **E**t
 hec fuit causa mouens ad producendū res. et ita finaliter
 sunt omnia ꝛc. propter deum. **p̄u. 16.** **U**niuersa ꝛc. propter
 semetipsum operatus est dominus. **S**unt etiā effectiue
 per ipsum. **p̄s. Qui fecit celū ꝛc. terrā mare et omnia que**
in eis sunt. Est ergo omnium principū ꝛc. finis Apoc. 1.
Ego sum alpha et o. principū et finis **Ro. 11.** **E**t ipso ꝛc.
 ꝛc. in ipso sunt oia. **D**ebet ergo ipsū qui actor
 est omnium omnibus ꝛc. **S**ap. 6. **E**qualiter illi
 cura est de omnibus. **S**ecundo conueniens fuit ex parte
 cause: que vt dictum est fuit gratia dei. gratia vero ordi-
 natur ad gloriā **Ro. 6.** **G**ratia dei vita eterna. **D**eus au-
 tem ab eterno predestinauit quos debet adducere in glo-
 riam. **E**t isti sunt omnes illi qui sunt participes filiatio-
 nis eius. qz si filij et heredes **Ro. 8.** **E**t ideo dicit: **Q**ui
 multos ꝛc. **Q**uasi dicat **I**pse habet vnū filium perfectū
 naturaliter **Mat. 12.** **A**dhuc ergo habēs filium vnū cha-
 rissimū ꝛc. **Q**ui est naturaliter splendor glorie. **supra. 1.**
Alij autē sunt adoptiui. et ideo adducendi sunt in glo-
 riam. **U**nde dicit: **Q**ui adduxerat. id est adducēdos ꝛc.
 ordinauerat. **E**t quid decebat eum? **H**oc scz qz ipse enim
 qui est actor salutis eozum ꝛc. **S**alus ista in duobus con-
 sistit. scilicet qz fiant filij et qz inducantur in hereditatem.
Qui autem filij habent per filium naturalē. **Q**uos ꝛc.
 ꝛc. predestinauit conformes fieri ymaginī filij sui.
Ro. 8. **G**loriā autē ꝛc. hereditatē non cōsequunt nisi ꝛc.
 cuius naturaliter est hereditas. qui est splendor glorie.
 quia ergo per filium consequimur ista duo. ideo ipse con-
 uenienter dicitur auctor salutis **Mat. 1.** **I**pse saluum fa-
 ciet populū suū a peccatis eozū. **infra. 12.** **A**spicientes
 in actorē fidei et cōsumatorē iesum. **D**ecebat ergo qz pa-
 ter actorē salutis mitteret. scilicet filiū vt expositum est.
Qui multos filios adduxerat per ipsum in gloriam. **E**t
 sic patet cōuenientia ex parte cause. **E**t ꝛc. propter passionē con-
 sumaret. id est per fidem. **I**pse em̄ inquantū est filius na-
 turalis est totaliter perfectus. sed quia in passione mino-
 ratus fuit. debuit per meritū passionis ꝛc. **E**t ista er-
 go consummatione patet conuenientia modi de quo di-
 xerat qz gustauit. **T**antū em̄ gustauit mortē. qz nō acce-
 pit eā: nisi vt per meritū passionis consummaretur. **I**psa
 em̄ eius consummatio est eius glorificatio **Luce vltimo.**
Oportuit christum pati et ita intrare in gloriam suam.
Sustauit etiā. quia cum ipse adduxerit filios in gloriam
 sicut medicus gustat medicinā ne infirmus abhorreat: s;
 vt securius bibat. ita ipse gustauit mortem: vt quia sine
 morte ingrediente necessitate non est salus: nullus mor-

Explanatio sancti Thome

sem refugiat. **C**onsequenter cum dicit. Qui enim sanctificat etc. Probat quod dixerat. ubi duo facit. quia primo probat propositum suum ex parte patris consummantis. Secundo ex parte christi consummati ibi. Qui autem pueri etc. Adhuc circa primum duo facit. quia primo proponit intentum. Secundo probat per auctoritatem ibi. Propter quas causas nec confunditur etc. Dicit ergo. Qui enim etc. Sciendum est autem quod supra apostolus tria dixerat. Primo quod christus est causa salutis. in quo ostendit nos dependere ab ipso. Secundo ostendit quod pater est consummator ipsius christi per meritum passionis. Et in hoc christus dependet a patre. Tertio quod pater nos adducit in gloriam. in quo etiam nos dependere a deo ostendit. et sic haec apostolus hic tria facit. Primo enim ostendit quod dependemus a christo. Sanctificatus enim dependet a sanctificatione christi autem est sanctificans. infra. 13. Iesus ut sanctificaret per suum sanguinem etc. Bene ergo dictum est quod quia est actor et sanctificator dependemus ab ipso: ipse vero a patre a quo habet quod sanctificet quod est secundum. Sed omnes ipse scilicet qui sanctificat et nos qui sanctificamur ex uno scilicet ex patre quod est tertium Ro. 8. Heredes quidem dei: coheredes autem christi. Consequenter ista tria probat per tres auctoritates. Et primo quod christus tanquam mediator et actor salutis ea que dei sunt in nos refert. Unde dicit. Propter quam causam. quia scilicet nos et ipse ex patre dependemus et sumus ex uno deo patre non confundit eos vocare fratres. quia scilicet ex eodem patre. Mat. 2. Nunquid non pater vnus omnium nostrum. ideo dicitur. ps. Annuncio nomen tuum fratribus meis etc. Et Iohannis. 2. Vade autem ad fratres meos etc. Sed nota quod dicit. Non confunditur etc. quia aliud de vili plebe nati si promouentur confunduntur cognoscere: re confanguineos suos. puer. 19. Fratres hominis pauperis oderunt eum etc. Non sic autem christus. sed dicit. Annuncio nomen tuum fratribus meis. Job. 17. Pater manifestasti nomen tuum hominibus quos dedisti mihi Job. 1. Unigenitus qui est in sinu patris etc. Iustus annunciat fructum cum dicit. In medio ecclesie etc. Quasi dicit. Per hoc congregatur tibi magna ecclesia in cuius medio laudabo te. Et dicit in medio: quia sicut columna in medio domus ipsa sustentat lucerna in medio domus illuminat cor in medio corpus viuificat. ita christus in medio ecclesie. Et ideo de ipso frequenter dicitur quod sicut iesus in medio etc. Deinde cum dicit. Et iterum etc. Ostendit quod ipse christus dependet ex patre per hoc quod dicit. Ero fides in eu. Hoc sicut Hieronymus habet. Esa. 8. Vbi nos habemus. Expectabo dominum qui abscondit faciem suam a domo iacob etc. Sed Esa. 12. expresse habet. Fidei discipuliter agam et non timebo. Ergo ero fides in ipso pro gloria corporis et membrorum quod supra dixit consummationem. ps. In te domine speraui. Ostendit autem quas spem habet. quia non quicquid sed firmam que dicitur fiducia. Spes enim est si non sit de impossibili: tamen habet timorem coniunctum quandoque: et tunc proprie dicitur spes. Sed quandoque est firma et sine timore et tunc proprie dicitur fiducia. Et istam habuit christus. Deinde cum dicit. Et iterum etc. Ostendit tertium. scilicet quod refert nos in deum dicens. Ecce ego etc. Et habetur Esa. 8. Quasi dicit. Relatus sum in deum: ego inquit qui sum fides. et similitudinem pueri mei quos in deum reduco. scilicet discipuli mei. Job. 1. Ultimo. Pueri nunquid pulmentarium habetis? Quos dedit mihi deus Job. 17. Qui erant et mihi eos dedisti Ipsi dicuntur pueri propter puritatem. 1. reg. 21. Si mihi sunt pueri et maxime a mulieribus. Et paulo post ibidem sequitur. Fuerunt vasa puerorum sancta. Item propter simplicitatem. 1. cor. 14. Nolite pueri effici sensibus sed

malicia paruuli estote. Item propter humilitatem. Mat. 18. Nisi conuersi fueritis et efficiamini sicut paruuli etc. Istos autem pueros dedit mihi deus. quia Job. 6. Nemo potest venire ad me: nisi pater qui misit me traxerit eum

Lectio quarta.

Quia ergo pueri communicauerunt carni et sanguini: et ipse similiter participauit eisdem: ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium. id est dyabolus. Et liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant seruituti. Nusquam enim angelos apprehendit: sed semen abrahe apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus similari: ut misericors fieret et fidelis pontifex ad deum: ut reprobiciaret delicta populi. In eo enim in quo passus est ipse et temptatus potens est: et eis qui temptantur auxiliari.

Supra ostendit apostolus convenientiam mortis christi ex parte patris mortis deponentis: hic ostendit idem ex parte ipsius christi mortis patientis. De christo vero dixit quod erat actor salutis fidelium. ideo hic intendit ostendere quomodo per passionem effectus est actor salutis eorum. Et circa hoc tria facit. Primo enim ostendit conditionem nature: per quam mori potuit. Secundo ostendit utilitatem quam per mortem attulit ibi. Et per mortem etc. Tertio probat quod proposuerat ibi. Nusquam enim angelos etc. Dicit ergo. Ita dixit quod ipse et pueri sunt ex uno omnes etc. Vocauit eos fratres. ergo conueniens fuit quod esset eis similes: non enim quia impartitur eis participationem nature diuine quod est ex dono gratie: sed etiam quia ipse naturam eorum assumpsit. Unde dicit. Quia ergo pueri communicauerunt carni et sanguini et ipse similiter participauit eisdem. Romine carnis et sanguinis aliquando ipsa natura carnis et sanguinis intelligit. Sen. 2. Hoc nunc deo ex ossibus meis: et caro de carne mea. Aliquando vero vita carnis et sanguinis. Mat. 16. Caro et sanguis non reuelauit tibi. Aliquando vero ipsa corruptibilitas carnis et sanguinis. 1. cor. 15. Caro et sanguis regnum dei non possidebunt neque corruptio incorruptionem. Sed hic non intelligit de vitis. christus enim assumpsit naturam sine peccato. sed cum passibilitate: quia assumpsit carnem similem peccatrici Ro. 8. In similitudine carnis peccati. Ipse ergo communicauit vel pueris: vel etiam carni et sanguini. Et totum similiter. quia scilicet non carni fantastice ut dixit manicheus: nec accidentaliter ut dixit Nestorius: sed vere carni et sanguini: sicut et pueri: et in unitate personae. Consequenter ostendit utilitatem quam per mortem attulit cuius dicit. Et destrueret etc. Et circa hoc facit duo. Primo enim ostendit utilitatem istam ex parte dyaboli qui tenebat. Secundo ex parte nostra qui tenebamur ibi. Et liberaret eos etc. Dicit ergo. Ideo participauit. id est assumpsit naturam in qua posset pati et mori quod non poterat in diuina: ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium id est dominum. Sed quomodo habet dyabolus mortis dominium? Hoc enim est solius dei. 1. reg. 2. Dominus viuificat et mortificat. 1. deut. 32. Ego occidam et viuere faciam etc. Respondeo dicendum est quod aliter habet dominium mortis in deo. quia scilicet quasi mortem infligens. cum per mortem punit. aliter latro quasi scilicet mortem sibi ex demerito acquirens. Primo modo deus habet mortis imperium. Sen. 2. Quacumque die comede

Explanatio sancti Thome

nam Job. 31. Ab infantia crevit mecum misatio. Respon-
deo dicendum est qd misatio dicitur quasi miserum cor
super aliena miseria. et hoc est dupliciter. Uno modo per
solam apprehensionem: et sic deus sine passione nostras
miseriam apprehendit. Ipse enim cognouit figmentum
nostrum vt dicitur in ps. Alio modo per experientiam et
sic christus potissime in passione expertus est miseriaz no-
stram. Item ipse est fidelis aduocatus. Et ideo dicit po-
tifer. infra. 9. Christus assistens pontifex futurorum bo-
norum. Et ad illam requiritur qd sit fidelis. i. corinth. 4.
Hic iam queritur inter dispensatores vt fidelis quis in-
ueniatur. et hoc totum vt respiciaret delicta populi. sci-
licet pro quo mortem sustinere voluit. Ipsa enim passio
allegatio est et fidelium interpellatio. Deinde cum vi-
dit: In eo enim et. Exponit istam vtilitatem et continuat
sic. Quasi dicat. Non loquor de xpo in quantum deus:
sed in quantum est homo. Et ideo in eo. id est in illa natura
quam assumpsit vt experiretur in se nostram causam esse
suam. Unde dicit Et temptatus et passus est. ideo potes
est et. Vel aliter. Ideo factus est misericors et fidelis. qz
in eo qd passus et temptatus est: habet quandam conueni-
entiam ad hoc qd misereatur. Et dicit temptatus non a car-
ne sed ab hoste. Matth. 4. Ductus est iesus in desertum
a spiritu vt temptaretur a dyabolo. In ipso enim non fu-
it aliqua rebellio partis inferioris ad superiorem: sed pas-
sus est in carne pro nobis. i. pe. 2. Christus passus est
pro nobis et. Et. 4. Christo ergo in carne passus et vos
eadem cogitatione armamini.

Capitulum tertium.

Unde fratres sancti: vocatio-
nis celestis participes: conside-
rate apostolum et pontificem con-
fessionis nostre. Iesum: qui fi-
delis est ei qui fecit illum sicut et
Moyses in omni domo ei. Amplioris enim
glorie iste pre Moysen dignus habitus est quoniam
ampliozem honorem habet domus: qui
fabricauit illam. Omnis namque domus fabri-
catur ab aliquo. Qui autem omnia creauit
deus est. Et moyses quidem fidelis erat in
rota domo eius tanquam famulus in testimoni-
um eorum que dicenda erant. Christus ve-
ro tanquam filius in domo sua. Que domus su-
mus nos si fiduciam et gloriam spei vsque ad
finem firmam retineamus.

Sicut supra dictum fuit lex vetus ex tribus habuit aucto-
ritatem. scilicet ex angelo. ex moysen. et ex aaron pontifice.
Apostolus autem supra pretulit christum auctorem noui testa-
menti angelis per quos lex data fuit: hic intendit ipsum
preferre moysen qui fuit promulgator et quasi legislator ve-
teris testamenti. Et circa hoc facit duo. Primo enim pre-
fert christum moysi. Secundo concludit ex hoc qd sit ef-
ficacissime obediendus christo ibi. Quia propter sicut di-
cit spiritus sanctus et. Circa primum tria facit. primo pre-
mittit dignitatem christi. Secundo ostendit quid sit commu-
ne christo et moysi ibi. Qui fidelis est ei et. Tertio pre-
fert christum moysi ibi. Amplioris autem glorie et. Circa

primum duo facit. quia primo ponit conditionem eorum ad
quos loquitur. Secundo conditionem eius de quo loquitur
tur ibi. Considerate apostolum et. Illos autem ad quos lo-
quitur describit tripliciter. Primo ex charitate. Unde vi-
ditur Fratres. quasi diceret. qz ex semine abrahe fratres estis
et christi inter vos adiuuicet Matth. 23. Omnes vos fra-
tres estis et. Item fratres christi. supra. 2. Non confundit
eos vocare fratres. Hanc autem fraternitatem facit chari-
tas. ps. Ecce quod bonum et quod iocundum et. Secundo etiam de-
scribit eos ex sanctitate cum dicit Sancti. Et hoc propter
sacramentorum perceptionem. i. corinth. 6. sed abluti estis:
sed sanctificati estis et. Tertio describit eos ex vocatio-
ne cum dicit Vocationis celestis participes. Ista autem
vocatio dupliciter potest intelligi celestis esse. Vel quia
vocati sunt ad celestia regna. i. thes. 2. Vocauit nos ad
suum regnum et gloriam. Vel vocauit nos vocatione celesti. qz
non humana adinuatione sed celesti gratia. Galat. 1.
Vocauit per gratiam suam Ro. 8. Quos autem predestina-
uit hos et vocauit et. Esa. 41. Quis suscitauit ab oriente
iustum vocauit eum vt sequeretur se: Consequenter
describit illum de quo loquitur cum dicit. Considerate et.
infra. 12. Aspicientes in actorem fidei et consummatoris iesu-
sum et. Sed quem? Apostolum inquit et pontificem con-
fessionis et. Apostolus enim in sequentibus prefert christum
moysi et aaron. et ideo ascribit ei vniuersam dignitatem
moysi. scilicet quod missus fuit a deo ps. Adit moyses ser-
uum suum. Aaron vero qui pontifex fuit. Exod. 28. Ap-
plica quos ad te aaron et. Christus autem excellenti missus
fuit apostolus et moyses Exod. 4. Obsecro domine
mitte quem missurus es. Quasi dicat Alium digniores
missurus es. Ite ipse est pontifex et sacerdos. ps. Tu es
sacerdos in eternum secundum ordinem melchisedech. Quasi er-
go premitit hic conditionem suam principalem dicens: An-
te id est ergo fratres considerate apostolum. Quasi dicat.
Preferentiam considerate illum apostolum id est missum
moysen et pontificem aaron et considerate apostolum et
pontificem confessionis nostre. id est illum quem nos con-
fitemur. Hoc enim est necessarium ad salutem vt constitemur
eum. Ro. 10. Corde creditur ad iusticiam: ore autem confes-
sio fit ad salutem. Vel confessionis. id est sacrificij spiri-
tualis. Omnis enim sacerdos ordinatur ad sacrificia offerenda.
Duplex autem est sacrificium. scilicet corporale vel
temporale. Et ad hoc institutus fuit aaron. Aliud autem
est sacrificium spirituale: quod est in fidei confessione. ps.
Sacrificium laudis honorificabit me. Et ad istud sacrifici-
um institutus est christus: non ad ihauros Esa. 1. Holo-
causta arietis et adipe pinguium et sanguine vitulorum et agno-
rum et hyrcorum noluit. Et paulo post ibidem sequitur. Me offeratis
vltra sacrificium frustra. Deinde cum dicit. Qui si-
delis et. Comparat christum moysi. De aaron infra facit men-
tionem specialem. et ponit primo hic vt dicitur est illis in quo
conueniunt. Sciendum est autem qd totum hoc quod hic dicitur
de moysen fundatur super illud quod habetur Numeri
12. vbi dominus ostendit excellentiam moysi postquam iur-
gati sunt contra ipsum aaron et maria. vbi ponuntur hec
verba que apostolus hic allegat. Ibi enim dicitur sic. At
non talis seruus meus moyses qui in omni domo mea si-
delissimus est. Hoc autem potest conuenire et christo et
moysi. De moysen enim patet ex ipsa historia allegata. De
christo etiam intelligitur. quia ipse secundum quod homo fidelis est
ei qui fecit eum. scilicet deo patri quem secundum humanitatem
tem fecit Romanorum. i. Qui factus est ei ex semine da-
uid secundum carnem. secundum enim quod deus non est factus nec crea-
tus sed genitus. Fidelis autem fuit deo patri. quia glo-
riam eius querebat non suam Iohannis. 8. Ego gloriam